

Norges framtidige befolkning

Kjetil Telle

Denne utgaven av Økonomiske analyser presenterer SSBs nye framskrivinger av befolkningen i Norge fram til år 2100. Det er 84 år fram i tid – eller omtrent en kvinnealder, hvis vi måler utfra dagens forventede levealder for nyfødte jenter.

Dersom vi går 84 år tilbake i tid, kommer vi til 1932 og et samfunn som var ganske annerledes enn dagens. Norge hadde 2,8 millioner innbyggere. Folk flest bodde på bygda. Det hadde vært massiv utvandring til Amerika i mange tiår, mens innvandringen var så lav at den ikke ble systematisk registrert. Levealderen var bare 64 år, og fruktbarheten var raskt blitt historisk lav: 1,9 barn per kvinne. De lave barnetallene vakte bekymring, og i 1936 kom boken «Dør vi ut?». Den framskrev at den norske befolkningen ville komme under 2 millioner rundt år 2000. På den tiden kunne man ikke forutse at norgeshistoriens største barnekull ville bli født bare ti år senere, i 1946.

Også senere har det kommet uventede skift i den demografiske utviklingen: Da man i befolkningsframskrivingene fra slutten av 1960-årene antok at datidens høye barnetall ville fortsette framover, forutså man ikke 70-tallets kvinnefrigjøring og det kraftige fruktbarhetsfallet som fulgte. Dermed ble befolkningsframskrivingene fra 1960-årene altfor høye. Og før utvidelsen av EU i 2004 var det få som ante at innvandringen til Norge ville dobles på få år. Det gjorde den, og framskrivingene fra starten av 2000-tallet viste seg å bli for lave.

Det er ingen grunn til å tro at framtiden ikke vil by på flere slike uventede demografiske skift. Likevel framskriver vi altså til 2100. Det er hovedsakelig to grunner til det: For det første har vi gode tall for befolkningen i dag, og det er den viktigste ingrediensen i en befolkningsframskriving. I dagens befolkning har de tidligere skiftene satt sine spor, og historien forplanter seg som en langsom bølge gjennom befolkningspyramiden. Ekstra store barnekull i siste del av 1940-årene har betydd store ungdomskull på 1960-tallet og store kull av kvinner i fruktbar alder i tiårene som fulgte. De store barnekullene fra 1940-årene gir oss nå ekstra mange i pensjonsalder. Det banale faktum at alle – så sant de ikke dør – blir ett år eldre for hvert år som går, gir stor forutsigbarhet når vi skal si noe om befolkningen framover. At fødselskullene var så mye høyere etter

krigen enn før krigen, gjør at vi nå med stor sikkerhet kan si at tallet på 80- og 90-åringer vil øke kraftig de neste tiårene.

En annen hovedgrunn til at det gir mening å framskrive befolkningen mange tiår framover, er stabiliteten i noen av de demografiske trendene. Levealderen har økt nesten kontinuerlig i flere hundre år. Det samme har sentraliseringen i Norge. Disse tunge trendene skal det nok mye til for å snu, og anslagene som forlenger disse trendene for døde og andel som bor i sentrale strøk framover kan derfor regnes som relativt pålitelige.

Antall fødte er i en mellomstilling – vi vet en del om hvor mange kvinner det vil være i fruktbar alder, i alle fall noen tiår framover, men det er litt mer usikkert hvordan barnetallene per kvinne vil utvikle seg. Nettoinnvandringen fremstår derimot som den klart mest usikre faktoren i befolkningsframskrivingene, og selv bare noen måneder fram i tid er vi i tvil om hvordan innvandringen til Norge vil utvikle seg.

Vi legger vekt på å diskutere forutsetningene våre grundig, og gjennom disse diskusjonene er det klart at usikkerheten er stor. Befolkningsframskrivingene er til en viss grad basert på at vi forlenger utviklingen fram til nå. Dette gir gode resultater når befolkningsutviklingen er stabil. Men ved store skift, når samfunnet begynner å fungere på helt nye måter, har historien begrenset verdi – utover å minne oss om at vi kommer til å bli overrasket også de neste 84 årene.

Men historien viser oss en ting til: Selv om vi blir overrasket av 30 000 asylsøkere på ett år, eller av en fruktbarhetsnedgang på ¼ barn per kvinne siden 2009, er framskrivinger verdifulle når private og offentlige planleggere må treffe vanskelige beslutninger for en usikker framtid. Heldigvis er mange elementer i befolkningsutviklingen i Norge i det store og hele ganske stabile. Våre befolkningsframskrivinger bygger på gode data, omfattende modellverktøy og – aller viktigst – veldokumenterte skjønnsmessige vurderinger foretatt av Norges fremste demografer. Derfor har våre framskrivinger vært det naturlige utgangspunktet når framtidens Norge diskuteres. Til tross for usikkerheten, tar jeg sjansen på å spå at årets framskrivinger også vil bli debattert, og ikke minst at de vil bli brukt mye.